

Підсекція 3.2. Teaching & learning: зміна парадигми

УДК 159.92:37.015.3

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ

Пузь І. В.

*канд. психол. наук, доцент,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса (Україна)*

Астахов В. М.

*д-р мед. наук, професор,
Донецький національний медичний університет МОЗ України*

Анотація. У роботі розкривається проблема професійного становлення майбутніх фахівців. Встановлено, що важливою передумовою успішного професійного становлення є сформована комунікативна компетентність, що являє собою складне багатоглядне особистісне утворення, формування якого активно відбувається під час навчання у вищій школі.

Ключові слова: професійне становлення, професійне навчання, комунікативна компетентність, майбутні фахівці.

Puz I. V., PhD in Psychology, Assistant Professor of Department of Psychology at Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnitsa (Ukraine)

Astakhov V. M., MD, professor, Donetsk National Medical University (Ukraine)

COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A PREREQUISITION FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF MODERN PROFESSIONALS

Summary. The paper reveals the problem of professional development of future specialists. It has been established that an important precondition for successful professional formation is the formed communicative competence, which is a complex multidimensional personality component, the formation of which is actively taking place while studying at a higher educational establishment.

Key words: professional formation, professional training, communicative competence, future specialists.

Загальновідомим є той факт, що значну частину життя більшості людей займає професійна діяльність. Встановлено, що самоставлення людини, стан її фізичного та психічного здоров'я багато в чому залежать від ступеню її задоволеності власною професійною діяльністю. Виходячи з цього, стає зрозумілим, що безперечної актуальності набуває дослідження проблеми професійного становлення особистості у тому числі під час навчання у вищій школі, тому що саме розуміння особливостей цього процесу сприяє не тільки ефективній підготовки кадрового потенціалу на достатньо високому професійному рівні, але й сприяє подальшій успішній соціалізації особистості.

Професійне становлення фахівців є тривалим, динамічним та багаторівневим процесом, який складається із чотирьох основних стадій: виникнення професійних намірів; безпосереднє професійне навчання; процес активного входження в професію; повна реалізація особистості у професій. При цьому, основними складовими, які визначають зміст даного процесу,

виступають: професійна спрямованість особистості, професійна компетентність, професійно важливі якості, професійно значимі психофізіологічні властивості [1]. Так, професійна спрямованість фахівця визначається його мотивами, ціннісними орієнтаціями, професійною позицією та соціально-професійним статусом. Професійна компетентність розглядається як сукупність професійних знань, умінь, а також способів виконання професійної діяльності, що складається з низки компонентів, а саме: *соціально-правова компетентність* (наявність знань й умінь в галузі взаємодії із суспільними інститутами і людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування і поведінки); *спеціальна компетентність* (підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння вирішувати типові професійні задачі і оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння за фахом); *персональна компетентність* (здатність до постійного професійного росту і підвищення кваліфікації, а також реалізації себе в професійній праці); *аутокомпетентність* (адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики і володіння технологіями подолання професійних деструкцій); *екстремальна професійна компетентність* (здатність діяти у складних умовах).

Професійно важливі якості – це психологічні якості особистості фахівця, що визначають продуктивність професійної діяльності, та є багатофункціональними, проте кожна професія має свій набір таких якостей. Професійно значимі психофізіологічні властивості – це такі властивості людини, як зорово-рухова координація, емоційна врівноваженість, екстраверсія, енергетизм тощо. Розвиток цих властивостей відбувається вже в ході опанування професією. Важливими індивідуально-психологічними чинниками успішного та ефективного професійного становлення фахівця будь-якої галузі виступають сформований інтелектуальний потенціал, адекватна самооцінка, емоційна зрілість особистості, її здатність до регуляції власної поведінки [3].

Динамічний розвиток сучасного суспільства зумовлює висунення низки вимог до фахівців будь-якої професійної галузі, головними з яких є: здатність до прийняття адекватних рішень у так званих «нестандартних» ситуаціях, в умовах дефіциту часу або інформації, наявність навичок оптимальної взаємодії з іншими учасниками виробничого процесу під час виконання різного роду професійних завдань. У зв'язку з цим однією із значущих передумов, що певною мірою забезпечує відповідність особистості фахівця до вищезазначених вимог, виступає комунікативна компетентність, основу якої складає сукупність знань, вмінь та навичок, які є підґрунтям для ефективного перебігу комунікативного процесу.

Аналіз наукової літератури та результатів власних емпіричних досліджень показав, що до основних комунікативних знань та вмінь, які власно визначають зміст комунікативної компетентності фахівців, варто відносити: знання норм та правил різних видів спілкування (ділового, міжособистісного, повсякденного тощо); високий рівень мовленнєвого розвитку, що забезпечує у процесі спілкування можливості вільно передавати і сприймати інформацію; розуміння невербальної мови спілкування; вміння вступати в контакт з людьми з урахуванням їх статевих, вікових,

соціокультурних, статусних характеристик; уміння вести себе адекватно ситуації та використовувати її специфіку для досягнення власних комунікативних цілей; уміння впливати на співрозмовника таким чином, щоб схилити його на свій бік, переконати його у силі своїх аргументів; здатність об'єктивно оцінити співрозмовника або партнера й обрати власну ефективну комунікативну стратегію; здатність викликати у партнера по спілкуванню позитивне сприйняття власної особистості.

Варто відмітити, що комунікативна компетентність особистості не може бути сформована стихійно. Одним із найбільш важливих етапів для формування даного утворення виступає етап професійного навчання у вищій школі, організація якого має бути спрямована не тільки на оволодіння окремими елементами професійних знань, вмінь та навичок, але і на особистісне самовдосконалення, розвиток професійної самосвідомості, активізацію життєвої позиції, формування низки професійно важливих якостей, здатності до ефективного співпраці з іншими фахівцями.

На сучасному етапі розвитку вищої освіти надто важливим для розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців є певний рівень соціально-психологічної готовності загалом і готовності до компетентного спілкування зокрема, а також наявність у особистості настановлень на відкрите партнерське спілкування та високий рівень володіння засобами комунікацій. При цьому, показниками розвитку комунікативної компетентності є: здатність уважно слухати партнера у ході спілкування та робити уточнюючі зауваження, які допомагають партнерам краще усвідомлювати свої думки; здатність виділяти головне у почутому і підсумовувати сказане; здатність приділяти належну увагу невербальним проявам; здатність встановлювати і підтримувати психологічний контакт з партнером; здатність надавати підтримку партнерам в потрібний момент таким чином, щоб вона створювала ефект полегшення; здатність розуміти внутрішній світ людини [2].

Отже, узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що змістовним компонентом професійного становлення сучасних фахівців є розвиток комунікативної компетентності, а одним із пріоритетних завдань сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців має стати забезпечення та підтримання умов для формування даного особистісного утворення. Найбільш дієвим способом реалізації цієї мети є впровадження у навчальний процес різноманітних соціально-психологічних тренінгів, які сприятимуть, не тільки створенню сприятливої соціально-психологічної атмосфери, але й формуванню у майбутніх фахівців комунікативних вмінь та навичок, що безумовно бути матиме позитивне значення для подальшого процесу досягнення ними професійного успіху та самореалізації у сучасному суспільстві.

Література

1. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития: Учеб. пособие. М., 2007. 240 с.
2. Лахтадир О. В. Комунікативна компетентність особистості. *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. V: Психологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. 2013. Вип. 13. С. 154-162.
3. Яремчук В. О. Психологічні особливості становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. URL: <http://ukrlogos.in.ua/documents/>